

مقاله پژوهشی: مطالعه تطبیقی مدل‌های سیاست‌گذاری پدافند غیرعامل

صنایع غیر دولتی در کشورهای منتخب

حمید فروزان^۱، (محمدحسن عطایی کچویی، مجتبی عراقی‌زاده، مهدی رضایی، داریوش اقدامی)^۲

پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۰۸/۱۲

دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۰۶/۰۷

چکیده

آنچه در این مقاله بدان پرداخته شده است مطالعه تطبیقی مدل‌های سیاست‌گذاری پدافند غیرعامل صنایع غیر دولتی هفت کشور شامل جمهوری اسلامی ایران، ایالات متحده آمریکا، روسیه، سوئیس، هندوستان، آلمان و انگلستان است. این مقاله از نظر روش، توصیفی-اکتشافی و از نظر هدف در زمره پژوهش‌های کاربردی-توسعه‌ای و از نظر نوع نیز آمیخته (کمی-کیفی) است. روش گردآوری اطلاعات، مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی و بهره‌گیری از نظرات جامعه خبرگان در قالب پرسشنامه بسته ساختار یافته می‌باشد. همچنین روش تجزیه و تحلیل اطلاعات تحلیل مضمون و تحلیل آماری بوسیله نرم افزار SPSS است. بر این اساس به منظور تعیین مدل سیاست‌گذاری پدافند غیرعامل کشورهای منتخب از مدل ۵ شاخگی مشتمل بر ابعاد ساختاری، محتوایی، رفتاری، فرایندی و جهت‌گیری استفاده شده است و سپس با مطالعات اکتشافی عمیق به استخراج مولفه‌ها و زیر مولفه‌ها از طریق تکنیک تحلیل مضمون پرداخته شده است. در ادامه به منظور هم‌سنخ نمودن فرایند مقایسه تطبیقی، زیر مولفه‌های استخراج شده در قالب پرسشنامه میان جامعه آماری پژوهش (۳۰ نفر) توزیع و گردآوری گردید و زیر مولفه‌های تایید شده توسط جامعه خبرگان پژوهش برای ۷ کشور منتخب مورد مقایسه تطبیقی قرار گرفته است. نتایج بیانگر آن است که در مجموع ۵ بعد، ۲۱ مولفه و ۵۲ زیرمولفه برای مقایسه تطبیقی مدل‌های سیاست‌گذاری پدافند غیرعامل صنایع غیردولتی در کشورهای منتخب بدست آمده است. شایان ذکر است نتیجه مقایسه تطبیقی کشورهای منتخب حاکی از آن است که در بعد ساختاری، در اغلب کشورها و جمهوری اسلامی ایران، صنایع غیردولتی با مجموعه دفاع غیرنظامی دارای ارتباط سازمانی بوده و همچنین دارای سیستم فرماندهی حوادث در صنایع غیردولتی می‌باشد. در بعد محتوایی، با سازماندهی و مدیریت افکار عمومی، نسبت به ارتقای آمادگی عمومی جامعه اقدام نموده و ضمن سازماندهی و بکارگیری مردم، با مدیریت افکار عمومی، به نقش و مشارکت مردم در دفاع غیرنظامی در صنایع غیردولتی اهمیت می‌دهند. در بعد زمینه‌ای، میزان وابستگی تامین نیازهای ضروری مردم به صنایع غیر دولتی معقول دیده شد. در بعد فرایندی، فرایند تصمیم‌گیری دفاع غیرنظامی (در قوای مقننه، مجریه و قضائیه) و فرایند ارزیابی و کنترل دفاع غیرنظامی برای صنایع غیردولتی تعریف شده بود و دارای الزامات قانونی اجرای سیاست‌های ابلاغی دفاع غیرنظامی صنایع غیردولتی نیز بودند. و در نهایت در بعد جهت‌گیری، کشورهای فوق دارای رویکردهای سلبی و ایجابی و اسناد و آمایش متناسب در حوزه پدافند غیرعامل صنایع غیردولتی بودند.

واژگان کلیدی: مطالعه تطبیقی، مدل‌های سیاست‌گذاری، پدافند غیرعامل و صنایع غیردولتی

^۱ - استادیار دانشگاه عالی دفاع ملی تهران، ایران (نویسنده مسئول) Hamid.furuzan1348@gmail.com

^۲ - دانشجوی دکتری مدیریت راهبردی پدافند غیرعامل، دانشگاه عالی دفاع ملی

مقدمه

سیاستگذاری، مسیر یا روش تعیین شده علمی است که از میان بدیل‌ها انتخاب می‌شود و در پرتو شرایط مفروض، تصمیمات حال و آینده را هدایت می‌کند. (فرهنگ وبستر، ۲۰۰۲: ۹۱). سیاست‌گذاری واژه‌ای است که با حکومت، دولت، جامعه و مسائل عمومی آن گره خورده و تداعی کننده اقدام دولت در اداره صحیح امور عمومی است. (قلی‌پور و غلام‌پور آهنگر، ۱۳۸۹: ۱). بنابراین هیچ کشوری قادر به تحقق اهداف و ارزش‌های خود بدون داشتن سیاستگذاری صحیح در عرصه‌های مختلف اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، امنیتی-دفاعی و... نخواهد بود. بدیهی است جمهوری اسلامی ایران نیز از این قاعده مستثنی نبوده و مدیران و تصمیم‌گیران راهبردی توجه ویژه‌ای به سیاستگذاری دارند.

همچنین شرایط ویژه‌ای که جمهوری اسلامی ایران در منطقه با توجه به موقعیت ژئوپلیتیکی و ژئواستراتژیکی خود و همچنین ذخایر ارزشمند انرژی و معادن متنوع با تکیه بر نظام مبتنی بر ارزش‌های اسلامی به دست آورده و همچنین طمع نظام‌های استکباری جهان، ضرورت پرداخت به موضوع مهم پدافند غیرعامل را دوچندان می‌سازد (جلالی فراهانی، ۱۳۹۳: ۴).

در حوزه پدافند غیرعامل، از زمان شکل‌گیری سازمان پدافند غیرعامل کشور، سیاست‌گذاری‌های مدونی در حوزه‌های مختلف صورت پذیرفته است. اما از آنجا که تهدیدات سیال و متغیر هستند و از سوی دیگر روندهای جاری کشور نیز به مرور زمان تغییر می‌کنند، مدل‌های سیاست‌گذاری حوزه پدافند غیرعامل در بخش‌های مختلف کشور نیز باید بهبود یابند که این اتفاق تاکنون نیز به طور مستمر در حال انجام است. یکی از راه‌های ارتقاء مقایسه تطبیقی مدل‌های سیاست‌گذاری کشورهای دیگر در این زمینه از طریق فرایند مطالعات تطبیقی است. مطالعه تطبیقی به معنای توصیف و تبیین مشابهت‌ها و تفاوت‌های شرایط یا پیامدها در بین واحدهای اجتماعی بزرگ مقیاس مانند مناطق، ملت‌ها، جوامع و فرهنگ‌هاست. در روش تطبیقی، هدف اصلی تبیین واقعیت‌های کلان است (غفاری، ۱۳۸۸: ۶).

یکی از بخش‌هایی که در آن سیاست‌گذاری صحیح نقش بسیار کلیدی و اساسی در پیشبرد اهداف پدافند غیرعامل دارد، بخش صنایع غیردولتی است. از آنجا که بخش عمده‌ای از نیازهای ضروری کشور توسط صنایع غیردولتی تامین می‌گردد و ایجاد اختلال در فرایند تولید این مجموعه‌ها باعث ایجاد مشکل در توان اقتصادی کشور می‌شود، وجود یک مدل سیاست‌گذاری پدافند غیرعامل به منظور تحقق اهداف پدافند غیرعامل در آنها بسیار حائز اهمیت بوده و همچنین

توجه بیشتر به موضوع پدافند غیرعامل در این بخش می‌تواند اثرات بسیار خوبی در کاهش آسیب‌پذیری و تداوم کارکردهای ضروری آنها داشته باشد. یکی از راه‌های تقویت پدافند غیرعامل در صنایع غیردولتی، شناخت تجربیات کشورهای منتخب در این زمینه است. با انجام مطالعات تطبیقی می‌توان مقایسه‌ای میان وضعیت پدافند غیرعامل در بخش غیردولتی کشور جمهوری اسلامی ایران و کشورهای منتخب انجام داد. در کشور ما تقریباً اکثر صنایع، دولتی بوده‌اند اما پس از اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی و تشکیل سازمان خصوصی‌سازی در کشور بخشی از این صنایع و بنگاه‌های اقتصادی، غیردولتی شده‌اند. بنابراین در زمینه قوانین و مقررات حوزه پدافند غیرعامل این صنایع، اقدامات خوبی صورت پذیرفته است. اما با توجه به این تغییر پدید آمده، در حوزه دستورالعمل‌ها، الزامات و ملاحظات، کفایت لازم وجود ندارد. با توجه به اینکه نیاز به یک مدل برای سیاست‌گذاری پدافند غیرعامل صنایع غیردولتی در بخش دستورالعمل‌ها، الزامات و ملاحظات توسط سازمان پدافند غیرعامل کشور مطرح گردیده‌است و مطالعات اسنادی و بررسی‌های میدانی تیم پژوهش نیز موید این مسئله بوده‌است، نیاز به یک مطالعات تطبیقی برای شناخت مدل‌های سیاست‌گذاری پدافند غیرعامل صنایع غیردولتی در برخی کشورهای پیشرو به عنوان مقدمه‌ای برای دستیابی به یک مدل جامع بومی احساس گردیده و به عنوان مسئله تحقیق مطرح می‌گردد. بنابراین، مسئله پژوهش حاضر مقایسه مدل‌های سیاست‌گذاری پدافند غیرعامل در صنایع غیردولتی کشورهای منتخب می‌باشد. بر این اساس پژوهش حاضر به دنبال آن است که با مقایسه مدل‌های سیاست‌گذاری پدافند غیرعامل در صنایع غیردولتی برخی کشورهای منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای که موفقیت‌های قابل قبولی در این زمینه داشته‌اند و مقایسه آن با وضع موجود در کشور، ویژگی‌های آنها را استخراج نموده و خروجی پژوهش را به تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیران در زمینه مدل‌های سیاست‌گذاری در پدافند غیرعامل پیشنهاد نماید.

هدف اصلی پژوهش حاضر، مطالعه تطبیقی مدل‌های سیاست‌گذاری پدافند غیرعامل صنایع غیر دولتی در کشورهای منتخب است که بر این اساس اهداف فرعی ذیل قابل برشماری می‌باشد:

۱- شناسایی ابعاد، مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های تبیین و مقایسه مدل‌های سیاست‌گذاری پدافند غیرعامل در کشورهای منتخب (صنایع غیردولتی)

۲- شناسایی وضع موجود مدل سیاست‌گذاری پدافند غیرعامل در کشور جمهوری اسلامی

ایران (صنایع غیردولتی)

۳- بررسی توصیفی هریک از مدل‌های سیاست‌گذاری پدافند غیرعامل در کشورهای منتخب (صنایع غیردولتی)

۴- تجزیه و تحلیل نقاط قوت و ضعف مدل‌های سیاست‌گذاری پدافند غیرعامل کشورهای منتخب (صنایع غیردولتی)

اهمیت و ضرورت تحقیق

اهمیت تحقیق

انجام این تحقیق باعث دستیابی به موارد زیر می‌شود:

۱- سبب ارتقاء دانش، بینش و مهارت مورد لزوم در حوزه مدل‌های سیاست‌گذاری پدافند غیرعامل صنایع غیردولتی می‌گردد.

۲- موجب توسعه ادبیات و مبانی نظری مورد نیاز در زمینه مدل‌های سیاست‌گذاری پدافند غیرعامل صنایع غیردولتی می‌شود.

۳- موجب ارتقاء فرایند سیاست‌گذاری حوزه پدافند غیرعامل صنایع غیردولتی می‌گردد.

۴- مستندی جهت بهبود مدل فعلی سیاست‌گذاری در صنایع غیردولتی به وجود می‌آید.

ضرورت تحقیق

در صورت عدم اجرای این تحقیق:

۱- مؤلفه‌ها و شاخص‌های سیاست‌گذاری پدافند غیرعامل صنایع غیردولتی شناسایی نمی‌گردد.

۲- نقاط قوت و ضعف احتمالی در مدل سیاست‌گذاری فعلی پدافند غیرعامل صنایع غیردولتی مغفول می‌ماند.

۳- امکان استفاده از تجربیات دیگر کشورها در این حوزه میسر نخواهد شد.

۴- چالش‌های سیاست‌گذاری‌های حوزه پدافند غیرعامل صنایع غیردولتی شناسایی نمی‌شود.

مبانی نظری

- پیشینه شناسی:

علیرضا سعادت‌راد در سال ۱۳۹۵ در رساله دکتری خود با عنوان «الگوی مفهومی سیاست‌گذاری دفاعی ج. ا. ایران، بر مبنای مطالعه تطبیقی الگوی کشورهای منتخب» و در پژوهشی کاربردی- توسعه‌ای، الگوی مفهومی سیاست‌گذاری دفاعی ج. ا. ایران بر مبنای مطالعه تطبیقی را با رویکرد توسعه‌ای بررسی نموده، مهمترین مؤلفه‌های اساسی تأثیرگذار (ساختاری،

رفتاری (محتوایی)، زمینه‌ای (محیطی)، فرآیندی و جهت‌گیری) بر الگوی مفهومی سیاست‌گذاری دفاعی ج. ا. ایران را احصا و پس از اولویت‌بندی ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های الگوی مفهومی سیاست‌گذاری دفاعی ج. ا. ایران و تعیین ارتباط بین ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های الگو، مهمترین چالش‌های فراروی پیاده‌سازی آن را شامل «همه‌جایی شدن جنگ»، «تغییر مفهوم پیروزی و شکست»، «تسریع در روند شکل‌گیری تحولات به سبب عدم قطعیت در زمان و مکان»، «ظهور متغیرهای فراوان در روابط بین الملل»، «کارکرد نامناسب ساختارهای بین‌المللی در رویارویی با تهدیدات جدید»، «وجود بازیگرانی فاقد ویژگی‌های دولت‌ها»، «محدودیت منابع مالی، نیروی انسانی کارآمد، تجهیزات، اطلاعات و امکانات لازم» و مواردی از این دست دانسته است.

محسن ساسانی در یک تحقیق توسعه‌ای کاربردی با رویکرد آمیخته به همراه روش تحلیل محتوا و گفتمان نظریه در سال ۱۳۹۶، رساله دکتری خود را تحت عنوان «ارائه الگوی راهبردی پدافند غیرعامل براساس گفتمان امام و رهبری، قانون اساسی، تجارب ج.ا. ایران و بهره‌گیری از تجارب موفق بشری» تدوین نموده و با بهره‌گیری از گفتمان و رهبری حضرت امام خمینی (ره) و حضرت امام خامنه‌ای (مدظله) در حوزه پدافند غیرعامل، محورها و رویکردهای قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و تجارب کشور در حوزه پدافند غیرعامل را بررسی و ابعاد، مؤلفه‌ها و زیر مؤلفه‌ها (شاخص‌های) الگوی راهبردی پدافند غیرعامل را تعیین کرده و در نهایت به این نتیجه رسیده است که دکترین راهبردی پدافند غیرعامل مستلزم استحکام و تقویت قابلیت‌های کشور و درک و احاطه و تسلط بر برنامه ریزی نظام مند دشمنان با رصد دائمی آسیب‌ها و تهدیدات پیش رو است که حاصل آن مصون‌سازی پیکره جامعه و مردم خواهد بود.

محمد اکبری در رساله دکتری خود با عنوان «مطالعه تطبیقی سیاست‌گذاری فرهنگی چهار کشور ایران، چین، فرانسه و مصر» که در سال ۱۳۹۱ انجام شده است با روش تحقیق توصیفی-اکتشافی به همراه بهره‌گیری از تکنیک تحلیل گفتمان به دنبال تعیین مؤلفه‌ها و شاخص‌های اصلی در سیاست‌گذاری فرهنگی چهار کشور منتخب مورد مطالعه بود. در تحقیق ایشان با وجود محدودیتهای که در خصوص فراهم‌آوری اطلاعات در زمینه سیاست فرهنگی کشورهای جهان وجود داشت، سیاست فرهنگی جمهوری اسلامی ایران با سیاست فرهنگی کشورهای چین، فرانسه و مصر مطابقت داده شده است. سپس با استخراج اهداف، راهکارهای عمومی و راهکارهای عملی کشورهای فوق برای دست‌یابی به اهداف و تجزیه و تحلیل آنها از طریق تحلیل محتوا، الگوهای

پیشنهادی را به منظور تجدید نظر در سایت فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و بهبود راهکارها عملی آن ارائه گردیده است.

فرزاد فرجی و همکاران در مقاله‌ای علمی پژوهشی با عنوان «مطالعه تطبیقی مراحل اصلی سیاست‌گذاری منابع انسانی بخش سلامت» که در سال ۱۳۹۱ در نشریه علوم بهداشتی دانشگاه جندی شاپور اهواز منتشر شده است، مراحل اصلی سیاست‌گذاری منابع انسانی بخش سلامت را از طریق مطالعه تطبیقی مقایسه نموده و به این نتیجه رسیده‌اند که طراحی الگویی جهت نمایش جزئیات فرآیند مطلوب در سیاست‌گذاری می‌تواند بر بهبود کارایی و اثربخشی در منابع انسانی بخش سلامت کشور تاثیر مثبت داشته باشد. همچنین با استفاده از جدول تطبیقی، مراحل ششگانه شامل شناسایی مورد، ارزیابی، تدوین سیاست‌ها، اجرا، ارزشیابی و بازبینی آنها، به عنوان مراحل اصلی معرفی و بیان شده است که مراحل فوق اغلب به طور کامل یا ضمنی در الگوهای مورد مطالعه به کارگرفته شده‌اند و در نهایت، مراحل فرآیند سیاست‌گذاری در الگویی نشان داده شده است.

سانتیاگو جی گونزالس^۱ و همکاران در مقاله خود تحت عنوان «دستیابی به ظرفیت‌های بالای پیشگیری و تاب آوری در زیرساخت‌های حیاتی بوسیله صنایع خرد» به دنبال توسعه روش‌هایی برای شناسایی و طبقه‌بندی ICS بوده‌اند که در دارایی‌ها یا زیرساخت‌های حیاتی با هر سطح از پیچیدگی، مقیاس پذیری و ناهمگنی مداخله می‌کنند. در این مقاله که سال ۲۰۲۰ در شماره ۲۹ نشریه بین‌المللی حفاظت زیرساخت‌های حیاتی منتشر شده آمده است که، پیشرفت‌های فناوری‌های اطلاعاتی، ظرفیت بالایی برای اتصال و انطباق پذیری سیستم‌های کنترل صنعتی فراهم می‌کنند. از آنجا که استفاده از شبکه‌های ارتباطی باعث آسیب‌پذیری می‌شود، توسعه روش‌هایی برای شناسایی و طبقه‌بندی بعدی ICS که در دارایی‌های زیرساختی حیاتی با هر سطح از پیچیدگی، مقیاس پذیری و ناهمگنی مداخله می‌کنند، ضروری است. سیستم و زیرساخت دانش برای آزمایش واقعی با استفاده از سلولهای اتوماسیون صنعتی که در این مقاله شرح داده شده است، قابلیت‌های جدیدی را برای تحقیق، توسعه، شبیه‌سازی و آزمایش عملکرد این سیستمها و توانایی پیش‌بینی رفتار آنها فراهم می‌کند.

رضا برادران کاظم و همکاران در مقاله‌ای علمی پژوهشی با عنوان "پیشنهاد مدل عمومی سیاست‌گذاری صنعتی با تاکید بر صنایع الکترونیک" که در سال ۱۳۸۳ در نشریه علمی پژوهشی

¹ Santiago G.GonzálezS

مطالعات صنعتی ایران به چاپ رسیده است به استخراج تجربیات چند کشور پیشرو در حوزه سیاست‌گذاری صنایع الکترونیک پرداخته و سپس با بررسی مدل‌های سازگار سیاست‌گذاری صنعتی و تجزیه و تحلیل نقاط ضعف و قوت سیاست‌گذاری صنایع الکترونیک در جمهوری اسلامی ایران به ارائه مدل بومی سیاست‌گذاری در صنایع الکترونیک کشور جمهوری اسلامی ایران پرداخته است.

ابوالقاسم مهدوی و حمید عزیز محمدلو در مقاله علمی پژوهشی با عنوان "بررسی تاثیر ساختار سیاست‌گذاری صنعتی بر کیفیت و کارکرد سیاست‌های طراحی شده در حوزه صنایع کوچک و متوسط ایران" که در سال ۱۳۹۵ در نشریه سیاست‌گذاری عمومی به چاپ رسیده است به بررسی تاثیر چند شاخص کلیدی بر سیاست‌های طراحی شده برای حمایت از صنایع کوچک و متوسط در کشور پرداخته است. هدف مقاله ایشان بررسی تاثیری است که ساختار سیاست‌گذاری صنعتی بر کیفیت و کارکرد سیاست‌های طراحی شده در حوزه صنایع کوچک و متوسط دارد که از طریق روش تحلیل مضمون به ارائه شاخص کلیدی تاثیر گذار بر سیاست‌های طراحی شده برای حمایت از صنایع کوچک و متوسط در کشور جمهوری اسلامی ایران می‌رسد.

سیامک طهماسبی و همکاران در سال ۱۳۹۶ مقاله ای با عنوان "سیاست‌گذاری صنعتی جهت ارتقای قابلیت‌های صنایع دفاعی راهبردی" در نشریه راهبرد دفاعی به چاپ رسانیده اند. این مقاله بر آن است تا راهنمایی برای سیاست‌گذاران صنعتی بوده و با انجام یک موردکاوی واقعی، سیاست‌های صنعتی آن را تشریح نماید. این مقاله با ارائه سیاست‌های پیشنهادی برای سازمان‌های صنعتی فعال در عرصه دفاعی به تدوین مدل خط مشی گذاری در صنایع دفاعی کشور جمهوری اسلامی ایران می‌پردازد.

ژوهانس ام. بویر در مقاله ای با عنوان "دستیابی به ظرفیت‌های بالای پیشگیری و تاب آوری در زیرساخت‌های حیاتی بوسیله صنایع خرد" در سال ۲۰۱۰ به توسعه روش‌هایی برای شناسایی و طبقه‌بندی ICS می‌پردازد که در دارایی‌های زیرساخت‌های حیاتی صنعتی با هر سطح از پیچیدگی، مقیاس پذیری و ناهمگنی مداخله می‌کنند. همچنین در مقاله مذکور به ارائه شاخص‌هایی برای دستیابی به ظرفیت‌های بالای پیشگیری و تاب آوری در زیرساخت‌های حیاتی بوسیله صنایع خرد پیشنهاد شده است.

با بررسی تحلیلی سوابق تحقیقات، می توان بیان نمود که در تحقیقات پیشین، بررسی سوابق سایر کشورها و بهره‌گیری از تجارب آنها به عنوان یک ابزار مفید در جهت شناسایی نقاط قوت و ضعف در حوزه‌های مختلف به خصوص پدافند غیرعامل، به عنوان یک اصل مورد توافق است. همچنین در پژوهش‌های مطالعه شده در حوزه پدافند غیرعامل، بیشتر به موضوع ساختار کلان اجرایی پدافند غیرعامل در کشورهای منتخب پرداخته شده‌است. در پژوهش‌های بررسی شده در حوزه سیاست‌گذاری، موضوع سیاست‌گذاری به عنوان یک امر بسیار مهم و خطیر در زمینه تعیین خط مشی کشورها در حوزه‌های مختلف شناخته شد. در بیشتر پژوهش‌هایی که با روش مطالعات تطبیقی به انجام رسیده‌است، کشورهای مورد بررسی در قلمروهای مختلف جغرافیایی بوده و غالباً از کشورهای پیشرفته جهان بودند. برخی از پیشنهادها علی‌رغم به‌روز بودن تاریخ انتشار، ساختار و اقدامات پدافند غیرعامل در زمان گذشته را مورد بررسی قرار داده‌اند. در تحقیقات گذشته صرفاً موضوع سیاست‌گذاری پدافند غیرعامل در حوزه‌هایی نظیر آموزشی، فرهنگی، منابع انسانی و غیره مورد بررسی قرار گرفته است. در پژوهش‌های پیشین کمتر از لایه سیاست‌ها در بخش دولتی خارج شده و بیشتر به ساختارهای رسمی و اداری توجه شده‌است. درحالی‌که در پژوهش حاضر، اساس کار حوزه صنایع غیردولتی می‌باشد. روش تحقیق استفاده شده در بیشتر پیشنهادها مورد مطالعه با پژوهش حاضر متفاوت است.

به عنوان جمع‌بندی پیشنهادها تحقیق می توان اینگونه برداشت نمود که مطالعه‌ای تطبیقی برای شناخت سیاست‌گذاری پدافند غیرعامل در بخش صنایع غیردولتی کشورها به انجام نرسیده است. کار میدانی عمیقی که حاصل از یک سفر مطالعاتی به کشورها و دریافت مراجع نوع اول بوده‌است به انجام نرسیده‌است و چالش‌ها و مشکلات سیاست‌های پدافند غیرعامل در سایر کشورها کمتر مورد توجه قرار گرفته و غالباً به نکات مثبت توجه شده‌است.

همچنین نوآوری اصلی پژوهش حاضر، حوزه مورد مطالعه آن که «صنایع غیردولتی» است، می‌باشد. در واقع طی بررسی‌های انجام شده این نتیجه حاصل گردید که تاکنون پژوهشی اختصاصی برای شناخت روش‌های سیاست‌گذاری پدافند غیرعامل صنایع غیردولتی در سایر کشورها انجام نشده‌است و پژوهش‌هایی که تاکنون در زمینه پدافند غیرعامل سایر کشورها صورت گرفته در زمینه مسائلی چون تاریخچه و سوابق، ساختارهای اداری-سیاسی دفاع غیرنظامی و روش‌های آموزش پدافند غیرعامل بوده‌است.

مفهوم شناسی

پدافند غیرعامل^۱: مجموعه اقدامات غیرمسلحانه‌ای که منجر به کاهش آسیب‌پذیری، تداوم فعالیت‌های ضروری، تسهیل مدیریت بحران، افزایش بازدارندگی و ارتقاء پایداری ملی در برابر تهدیدات و اقدامات نظامی دشمن می‌گردد (سیاست‌های کلی نظام در حوزه پدافند غیرعامل، ۱۳۸۹).

سیاست‌گذاری^۲: فرایند تصمیم‌گیری درمورد یک راهکار برای رسیدن به یک هدف مشخص (فرهنگستان زبان و ادب فارسی، ۱۳۹۹). سیاست‌گذاری تدبیری است که پس از انتخاب هدف و قبل از برنامه‌ریزی اندیشیده می‌شود. آن تدبیر دربرگیرنده شناخت کاملتر از وضع موجود است به ویژه شناخت روندی که سیر تحولات در گذشته داشته و نیز مستلزم آینده‌نگری است (میرسلیم، ۱۳۸۰).

مطالعه تطبیقی^۳: شناخت یک پدیدار یا دیدگاه در پرتو مقایسه (توصیف و تبیین مواضع خلاف و وفاق) را مطالعه تطبیقی گویند (قراملکی، ۳۰۴:۱۳۹۵).

مدل: نمای ساده‌ای از برخی جنبه‌های جهان واقعی است. بازسازی و تلخیصی از واقعیت است که با در برداشتن ویژگی‌های اصلی از واقعیت، شناخت ما را تسهیل می‌کند (دای^۴، ۱۳۸۷).

صنایع غیر دولتی^۵: منظور از صنایع غیردولتی در این پژوهش، صنایعی هستند که در تملک دولت نبوده و حائز سه ویژگی زیر می‌باشند:

- فرایند اداره عمومی کشور وابستگی بیشتری به این صنایع داشته باشد.
- ظرفیت تولید خطر یا آسیب‌پذیری بالایی داشته باشند.
- تهدیدپذیری بالایی داشته باشند.

¹ *Passive Defense*

² *Policy Making*

³ *Comparative Research*

⁴ *R.Dye*

⁵ *Non-Governmental Industries*

چارچوب مفهومی:

چارچوب نظری، یک مدل مفهومی است مبتنی بر روابط تئوریک میان شماری از عواملی که در مسئله پژوهش با اهمیت تشخیص داده شده‌اند. در اینجا، آمیختن باورهای منطقی پژوهشگران با پژوهش‌های انتشار یافته به منظور ایجاد پایه علمی برای بررسی مسئله مورد پژوهش جایگاه اساسی دارد. (طیبی، ۱۳۹۲، ۷۸) بنابر این به منظور ارائه تصویر ساده از مفهوم کلی تحقیق، چارچوب نظری برای مطالعه تطبیقی مدل‌های سیاست‌گذاری پدافند غیرعامل در صنایع غیر دولتی برای کشورهای منتخب با استفاده از اسناد بالادستی، بیانات حضرت امام (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله) و مفاهیم، تئوری‌ها، نظریه‌های علمی، مدل‌های سیاست‌گذاری، مطالعه محیطی ج.ا.ایران، مطالعه تطبیقی ۷ کشور منتخب و مصاحبه با خبرگان ارائه می‌گردد.

شکل ۱- چارچوب نظری پژوهش

روش‌شناسی تحقیق

تحقیق حاضر از نظر ماهیت توصیفی - اکتشافی و از نظر نوع، آمیخته (کمی-کیفی) محسوب می‌شود. روش تحلیل کیفی مورد استفاده در این مقاله عبارت است از روش تحلیل مضمون (تحلیل تم) که در آن یافته‌های حاصل از مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی و مصاحبه‌های صورت گرفته از خبرگان، کدگذاری شده و با این روش مورد تحلیل قرار گرفته‌اند. این روش فرایندی برای تحلیل داده‌های متنی است و داده‌های پراکنده و متنوع را به داده‌های غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند. روش و ابزارهای مورد استفاده در این تحقیق عبارتند از روش کتابخانه‌ای: کتاب‌های علمی و تخصصی در زمینه مورد پژوهش، مقالات علمی و پژوهشی، اسناد و مدارک دست اول و سایت‌های اینترنتی دانشگاهی و روش میدانی با ابزار مصاحبه^۱ و پرسشنامه^۲. همچنین روش تحلیل کمی مورد استفاده در این مقاله تحلیل آماری بوسیله نرم افزار SPSS است.

شایان ذکر است، با توجه به تخصصی بودن موضوع و محدود بودن خبرگان و متخصصان در حوزه سیاست‌گذاری پدافند غیرعامل صنایع غیردولتی، در پژوهش حاضر، جامعه تحقیق بصورت هدفمند انتخاب گردید که ویژگی‌های آنها به شرح زیر می‌باشد:

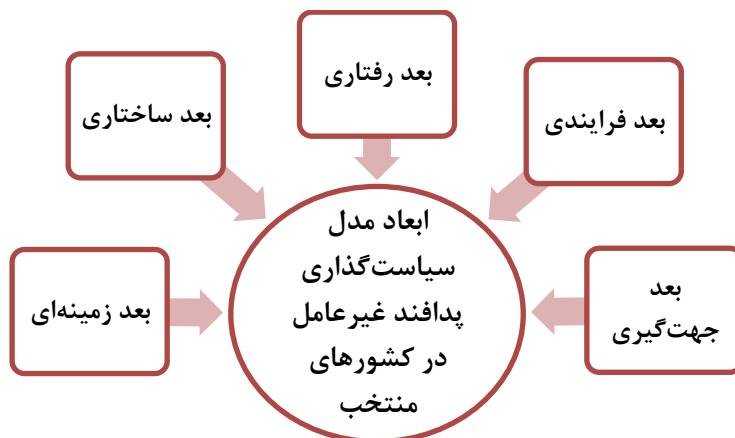
- دارای سابقه خدمت در مشاغل راهبردی کشوری و یا جایگاه سرلشکری لشکری.
- اعضای هیأت علمی فعال در مسائل حوزه سیاست‌گذاری و پدافند غیرعامل.
- مؤلفین کتاب، مقالات علمی - پژوهشی و غیره پیرامون حوزه پژوهش حاضر.
- افراد متخصص در حوزه‌های راهبردی، پدافند غیرعامل و سیاست‌گذاری با سابقه خدمت مرتبط و بالای ۲۰ سال.

براساس ویژگی‌های یاد شده حجم جامعه آماری پژوهش حاضر ۳۰ نفر و روش نمونه‌گیری به صورت تمام‌شمار انتخاب شده است.

در تحقیق حاضر به منظور بررسی مدل‌های سیاست‌گذاری پدافند غیرعامل صنایع غیر دولتی کشورهای منتخب، مدل ۵ بعدی استخراج شده از رساله دکتری تحت عنوان «توسعه الگوی مفهومی سیاست‌گذاری دفاعی ج.ا. ایران، بر مبنای مطالعه تطبیقی الگوی کشورهای منتخب»، انتخاب و ملاک عمل پژوهش حاضر قرار گرفت.

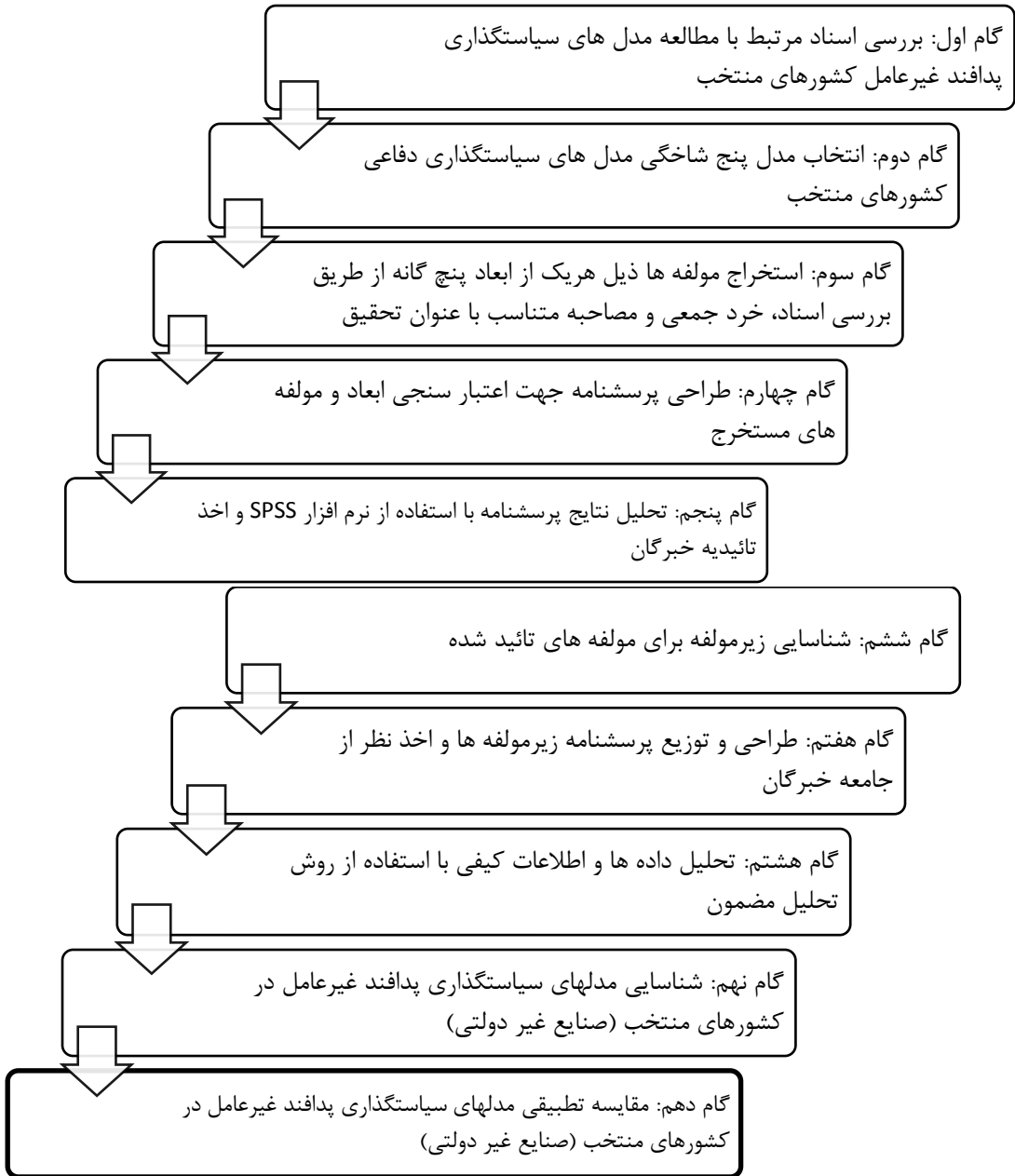
1- Interview

2- Questionnaire

شکل ۲- ابعاد مدل سیاست گذاری پدافند غیرعامل در کشورهای منتخب

در ادامه مؤلفه‌های هریک از ابعاد ۵ گانه، متناسب با عنوان این پژوهش از طریق بررسی اسناد مشابه و مرتبط استخراج و جمع‌بندی گردید. سپس پرسشنامه‌ای از ابعاد و مؤلفه‌های حاصل شده برای مطالعه تطبیقی مدل‌های سیاست‌گذاری پدافند غیرعامل در کشورهای منتخب (صنایع غیردولتی) تهیه و در میان جامعه آماری پژوهش توزیع، تکمیل و تجمیع گردید. پرسشنامه تهیه شده از طریق این جامعه خبرگی مورد سنجش قرار گرفته و نتیجه آن در نرم‌افزار SPSS تحلیل گردید. نتایج حاصل از تحلیل منجر به حذف و اضافه شدن برخی مؤلفه‌ها و تبدیل برخی از آنها به زیرمؤلفه‌های پیشنهادی شد. در ادامه از آنجایی که اسناد کشورهای مختلف از نظر تعداد، محتوا و متن با هم متفاوت بودند، در جلسه خبرگی تلاش شد گزاره‌های استخراج‌شده هم‌سنگ شده و گزاره‌هایی که از اشتراک برخوردار بودند به عنوان زیرمؤلفه لحاظ شوند و سایر گزاره‌هایی که صرفاً مربوط به یک کشور بودند حذف شدند. برای تأیید و اعتباربخشی به زیرمؤلفه‌ها نیز پرسشنامه دیگری طراحی و مجدداً بین خبرگان پژوهش توزیع گردید. در نهایت و با تحلیل نتایج از طریق نرم‌افزار SPSS، زیرمؤلفه‌های پژوهش نیز نهایی شدند و سپس به مقایسه تطبیقی مبادرت گردید. در شکل زیر گام‌های پژوهش حاضر قابل مشاهده است.

شکل ۳- روش شناسی پژوهش حاضر

تجزیه و تحلیل داده‌ها

بر اساس آنچه از نظر گذشت، جهت دستیابی به ابعاد، مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌ها به منظور مبنای مقایسه تطبیقی مدل‌های سیاست‌گذاری پدافند غیرعامل (صنایع غیردولتی) در ۷ کشور منتخب، ابتدا از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی و انجام مصاحبه، ابعاد مورد نظر استخراج و سپس با طی فرایند مصاحبه با خبرگان و صاحب‌نظران و با برگزاری جلسات خبرگی، مؤلفه‌های اولیه تدوین گردید. در مرحله بعد، پرسشنامه‌ای جهت صحت‌سنجی و اعتبارسنجی ابعاد و مؤلفه‌های استخراج‌شده طراحی و در میان جامعه آماری توزیع گردید. در نتیجه این فرایند کلیه ابعاد، مورد تأیید قرار گرفت و برخی مؤلفه‌ها نیز حذف یا اصلاح شدند. سپس با مراجعه مجدد به خبرگان پژوهش، زیرمؤلفه‌های موردنظر تدوین شد و در فرم مصاحبه دوم درج و توزیع گردید. در ادامه با اخذ تأیید جامعه خبرگان، ابعاد، مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های به منظور مقایسه تطبیقی نهایی فراهم گردید که در جدول شماره یک قابل مشاهده است.

جدول ۱: ابعاد، مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های مدل‌های سیاست‌گذاری پدافند غیرعامل (صنایع غیردولتی)

ردیف	بعد	مؤلفه	زیرمؤلفه
۱	ساختاری	وابستگی‌های سازمانی	ارتباط صنایع غیردولتی با مجموعه دفاع غیرنظامی قبل از شرایط اضطراری یا بحران
			ارتباط صنایع غیردولتی با مجموعه دفاع غیرنظامی حین شرایط اضطراری یا بحران
			ارتباط صنایع غیردولتی با مجموعه دفاع غیرنظامی بعد از شرایط اضطراری یا بحران
		نیروی انسانی	آموزش و ارتقاء توانمندی
			جدول سازمان منابع انسانی سازمانی یا داوطلب اختصاصی دفاع غیرنظامی
		امکانات و تجهیزات	مجهر بودن به امکانات مقابله با شرایط اضطراری
			پشتیبانی از سوی سایر سازمان‌ها
			چگونگی تامین منابع مالی
		ساختار تشکیلاتی	وجود سیستم فرماندهی حوادث در صنایع غیردولتی
			سلسله مراتب سازمانی در صنایع غیردولتی
			وجود طرح‌ها و سناریوهای مدیریت شرایط اضطراری صنایع غیر دولتی

نحوه پشتیبانی نیروهای مسلح از صنایع غیردولتی (حفاظت از صنایع غیردولتی)	ارتباط صنعت با نیروهای مسلح		
وزن دولتی و غیردولتی بودن صنایع	جایگاه صنایع غیردولتی در صنعت کشور		
متمرکز	نظام سیاسی کشور		
غیرمتمرکز			
سازماندهی عموم مردم	آمادگی و آموزش عمومی جامعه	رفتاری (محتوایی)	۲
آموزش عموم مردم			
تمرینات عموم مردم			
رزمایش‌ها برای عموم مردم			
مقررات‌پذیری در حوزه پدافند غیرعامل	تعهد سازمانی در صنایع غیردولتی		
قانون‌گریزی در حوزه پدافند غیرعامل			
سازماندهی مردم	نقش و مشارکت مردم		
بکارگیری مردم			
هشداردهی و اطلاع‌رسانی، مدیریت افکار عمومی			
ساختار و سازمان	سابقه اقدامات پدافند غیرعامل در صنایع غیر دولتی		
تجهیزات و امکانات			
طرح‌ها و سناریوهای عملیاتی			
روندها	سابقه مدیریت شرایط اضطراری در صنایع غیر دولتی		
رویدادها			
آسیب‌پذیری	ژئوپلیتیک	زمینه‌ای (محیطی)	۳
تهدیدپذیری			
وسعت			
جمعیت			
چالش‌ها	محیط‌شناسی در صنایع غیردولتی		
پیشرانها			
ارائه خدمات	میزان وابستگی تامین نیازهای ضروری مردم به صنایع غیر دولتی		
ارائه محصولات			

فرآیند تصمیم‌گیری	فرآیند تصمیم‌گیری برای صنایع غیردولتی	فرآیند تصمیم‌گیری	۴
نقش مجالس و نهادهای قانونگذاری			
سیستم قضایی	ارزیابی و کنترل	ارزیابی و کنترل	
نهاد اجرایی			
ارزیابی عملکرد			
ارزیابی هماهنگی‌ها			
ارزیابی دستیابی به اهداف			
ارزیابی رویه‌ها (بخش مغزافزاری موضوع)			
اثربخشی، کارایی			
ضمانت‌های اجرایی سیاست‌ها			
الزامات قانونی اجرای سیاست‌های ابلاغی	الزامات قانونی اجرای سیاست‌های ابلاغی	الزامات قانونی اجرای سیاست‌های ابلاغی	
سلبی			
رویکردها	جهت-گیری	جهت-گیری	۵
ایجابی			
عضویت در ائتلافهای منطقه‌ای و بین‌المللی			
وجود منافع مشترک منطقه‌ای و بین‌المللی			
وجود اسناد مرتبط با پدافند غیرعامل صنایع غیردولتی			
اسناد بالادستی			
آمایش صنایع غیردولتی			
پراکندگی صنایع غیردولتی			
مکانیابی (استقرار امن یا بهینه در پهنه سرزمین)	آمایش صنایع غیردولتی	آمایش صنایع غیردولتی	

در ادامه براساس مؤلفه‌ها و زیر مؤلفه‌های بدست آمده، بدون ایجاد محدودیت به اسناد مطالعاتی کشورها مراجعه شد و مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های فوق در هریک از کشورهای منتخب مورد شناسایی و بررسی قرار گرفت و در نهایت، نتایج حاصل از مقایسه تطبیقی ۷ کشور منتخب در حوزه سیاست‌گذاری پدافند غیرعامل صنایع غیر دولتی در قالب جدول شماره ۲ مشخص گردید. توضیح آنکه خانه‌هایی که با علامت (✓) مشخص شده‌اند، نشان دهنده پاسخگویی مثبت زیرمؤلفه در بعد مورد نظر است.

جدول ۲- مقایسه زیرمؤلفه‌های مدل ۵ بعدی در کشورهای مورد مطالعه

بعد	مؤلفه	زیر مؤلفه	آمریکا	آلمان	انگلیس	سوئیس	روسیه	هند	ایران	فراان
ساختاری	وابستگی‌های سازمانی	ارتباط صنایع غیردولتی با مجموعه غیرنظامی قبل از شرایط اضطراری یا بحران	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
		ارتباط صنایع غیردولتی با مجموعه دفاع غیرنظامی حین شرایط اضطراری یا بحران	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
		ارتباط صنایع غیردولتی با مجموعه دفاع غیرنظامی بعد از شرایط اضطراری یا بحران	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
	نیروی انسانی	آموزش و ارتقاء توانمندی	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
		جدول سازمان منابع انسانی سازمانی یا داوطلب اختصاصی دفاع غیرنظامی	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
	امکانات و تجهیزات	مجهد بودن به امکانات مقابله با شرایط اضطراری	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
		پشتیبانی از سوی سایر سازمان‌ها	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
		چگونگی تامین منابع مالی	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
	ساختار تشکیلاتی	وجود سیستم فرماندهی حوادث در صنایع غیردولتی	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	
		سلسله مراتب سازمانی در صنایع غیردولتی	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
		وجود طرح‌ها و سناریوهای مدیریت شرایط اضطراری صنایع غیر دولتی	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
	ارتباط صنعت با	نحوه پشتیبانی نیروهای مسلح از صنایع غیردولتی (حفاظت از صنایع	✓	✓	✓	✓	-	-	✓	

در ادامه در جدول شماره سه تحلیل کیفی حاصل از مقایسه تطبیقی بین کشور جمهوری اسلامی ایران و کشورهای منتخب در حوزه سیاست‌گذاری پدافند غیرعامل در صنایع غیر دولتی براساس مؤلفه‌های استخراج شده بیان می‌شود.

جدول ۳- تحلیل کیفی منتج از مقایسه تطبیقی میان مدل‌های سیاست‌گذاری پدافند غیرعامل در صنایع غیر دولتی

نتیجه	مؤلفه	بعد
از لحاظ ساختاری، صنایع غیردولتی پنج کشور ج.ا.ایران، آمریکا، آلمان، انگلیس و سوئیس با مجموعه دفاع غیرنظامی؛ قبل، حین و بعد از شرایط اضطراری یا بحران دارای ارتباط سازمانی و دو کشور روسیه و هند فاقد این ارتباط می‌باشند.	وابستگی‌های سازمانی	ساختاری
از لحاظ ساختاری، دفاع غیرنظامی پنج کشور آمریکا، آلمان، سوئیس، روسیه و هند دارای سازمان منابع انسانی سازمانی یا داوطلب اختصاصی به همراه برنامه‌های آموزش و ارتقاء توانمندی برای صنایع غیردولتی و تنها کشورهای انگلیس و ج.ا.ایران فاقد این این گزینه می‌باشند.	نیروی انسانی	
از لحاظ ساختاری، دفاع غیرنظامی شش کشور (بجز روسیه) ضمن دارا بودن حمایت از سوی سایر سازمان‌ها، مجهز به امکانات مقابله با شرایط اضطراری برای صنایع غیردولتی می‌باشند.	امکانات و تجهیزات	
از لحاظ ساختاری، دفاع غیرنظامی کشور همه هفت کشورها ضمن تعریف سلسله مراتب سازمانی در صنایع غیردولتی، دارای سیستم فرماندهی حوادث در صنایع غیردولتی و طرح‌ها و سناریوهای مدیریت شرایط اضطراری می‌باشند.	ساختار تشکیلاتی	
از لحاظ ساختاری، نظام متمرکز/غیرمتمرکز سیاسی پنج کشور بجز روسیه و هند، نحوه پشتیبانی نیروهای مسلح از صنایع غیردولتی را تعیین نموده‌اند.	ارتباط صنعت با نیروهای مسلح	
از لحاظ ساختاری، نظام متمرکز/غیرمتمرکز سیاسی اکثر پنج کشور بجز انگلیس و روسیه، جایگاه صنایع غیردولتی را تعیین نموده‌اند.	جایگاه صنایع غیردولتی در صنعت کشور	
از نظر رفتاری (محتوایی) شش کشور بجز انگلیس با سازماندهی و مدیریت افکار عمومی نسبت به ارتقاء آمادگی عمومی جامعه در برابر موضوع پدافند غیرعامل صنایع غیردولتی اقدام نموده‌اند.	آمادگی و آموزش عمومی جامعه	رفتاری (محیطی)

	تعهد سازمانی در صنایع غیردولتی	از لحاظ رفتاری (محتوایی) تعهد سازمانی در صنایع غیردولتی پنج کشور بجز انگلیس و هند در حوزه پدافند غیرعامل تعریف شده است.
	نقش و مشارکت مردم	از لحاظ رفتاری (محتوایی) همه هفت کشور ضمن سازماندهی و بکارگیری مردم، با مدیریت افکار عمومی به نقش و مشارکت مردم در دفاع غیرنظامی در صنایع غیردولتی اهمیت می‌دهند.
	سابقه اقدامات پدافند غیرعامل در صنایع غیر دولتی	از لحاظ رفتاری (محتوایی) پنج کشور مورد مطالعه بجز آمریکا و روسیه دارای سابقه اقدامات پدافند غیرعامل در صنایع غیر دولتی می‌باشند.
	سابقه مدیریت شرایط اضطراری در صنایع غیر دولتی	از لحاظ رفتاری (محتوایی) پنج کشور بجز روسیه و هند دارای سابقه مدیریت شرایط اضطراری در صنایع غیر دولتی می‌باشند.
زمینه‌ای (محیطی)	ژئوپلیتیک	از بعد زمینه‌ای (محیطی) دفاع غیرنظامی صنایع غیردولتی پنج کشور آمریکا، آلمان، انگلیس، سوئیس و هند متناسب با ویژگی‌های ژئوپلیتیک آن (آسیب‌پذیری، تهدیدپذیری، وسعت و جمعیت) می‌باشند و تنها دو کشور روسیه و ج.ا.ایران متناسب با ویژگی‌های ژئوپلیتیک خویش (آسیب‌پذیری، تهدیدپذیری، وسعت و جمعیت) نمی‌باشند.
	محیط‌شناسی در صنایع غیردولتی	از بعد زمینه‌ای (محیطی) دفاع غیرنظامی صنایع غیردولتی پنج کشور مورد مطالعه بجز آمریکا و ج.ا.ایران متناسب با محیط‌شناسی آن می‌باشند.
	میزان وابستگی تامین نیازهای ضروری مردم به صنایع غیر دولتی	از بعد زمینه‌ای (محیطی) میزان وابستگی تامین نیازهای ضروری مردم به صنایع غیر دولتی در شش کشور بجز آمریکا معقول می‌باشد.
فرایندی	فرآیند تصمیم‌گیری برای صنایع غیردولتی	فرآیند تصمیم‌گیری دفاع غیرنظامی (مقننه، مجریه و قضائیه) برای صنایع غیردولتی در شش کشور مورد مطالعه بجز آمریکا تعریف شده می‌باشد.
	ارزیابی و کنترل	از نظر فرایندی، فرآیند ارزیابی و کنترل دفاع غیرنظامی برای صنایع غیردولتی در کشورهای آمریکا، آلمان، سوئیس و ایران تعریف شده می‌باشند. کشورهای انگلیس، روسیه و هند فاقد این فرایند می‌باشند.
	الزامات قانونی اجرائی سیاست‌های ابلاغی	از نظر فرایندی پنج کشور بجز انگلیس و ج.ا.ایران دارای الزامات قانونی اجرائی سیاست‌های ابلاغی دفاع غیرنظامی صنایع غیردولتی می‌باشند.

جهت گیری	رویکردها	از لحاظ جهت گیری پنج کشور بجز هند و ج.ا.ایران دارای رویکردهای سلبی و ایجابی در حوزه پدافند غیرعامل صنایع غیردولتی می‌باشند.
	تعاملات بین المللی	از لحاظ جهت گیری پنج کشور مورد مطالعه بجز روسیه و ج.ا.ایران دارای تعاملات بین المللی در حوزه پدافند غیرعامل صنایع غیردولتی می‌باشند.
	اسناد بالادستی	از لحاظ جهت گیری شش کشورها بجز روسیه دارای اسناد پدافند غیرعامل صنایع غیردولتی می‌باشند.
	آمایش صنایع غیردولتی	از لحاظ جهت گیری پنج کشورهای مورد مطالعه بجز آلمان و سوئیس دارای آمایش صنایع غیردولتی متناسب با سیاست‌های پدافند غیرعامل نمی‌باشند.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد:

الف - نتیجه گیری

همانگونه که در بخش‌های قبل اشاره شد، با توجه به مدل پنج بعدی انتخاب شده در تحقیق و استخراج ۲۱ مؤلفه و ۵۲ زیرمؤلفه مورد تایید جامعه نمونه، تطبیق مدل‌های سیاست‌گذاری کشورهای منتخب (آلمان، امریکا، انگلستان، روسیه، سوئیس و هندوستان) همراه با جمهوری اسلامی ایران در سطح زیرمؤلفه‌ها بصورت کمی (تعدادی) و در سطح مؤلفه‌ها و ابعاد بصورت کیفی (تشریحی) صورت گرفت نتیجه گیری و جمع‌بندی کلی این مطالعه تطبیقی در سطح ابعاد مدل‌های سیاست‌گذاری پدافند غیرعامل در کشورهای منتخب (صنایع غیردولتی) به شرح زیر است:

از لحاظ ساختاری، در اغلب کشورها و جمهوری اسلامی ایران، صنایع غیردولتی با مجموعه دفاع غیرنظامی؛ قبل، حین و بعد از شرایط اضطراری یا بحران دارای ارتباط سازمانی بوده و دفاع غیرنظامی نیز ضمن دارا بودن حمایت از سوی سایر سازمان‌ها، مجهز به امکانات مقابله با شرایط اضطراری برای صنایع غیردولتی است. همچنین، دفاع غیرنظامی ضمن تعریف سلسله مراتب سازمانی در صنایع غیردولتی، دارای سیستم فرماندهی حوادث در صنایع غیردولتی و طرح‌ها و سناریوهای مدیریت شرایط اضطراری می‌باشد و در نظام سیاسی، جایگاه صنایع غیردولتی در صنعت کشور و نحوه پشتیبانی نیروهای مسلح از صنایع غیردولتی تعیین گردیده است. علیرغم موارد فوق، دفاع غیرنظامی جمهوری اسلامی ایران، متفاوت با سایر کشورها و مشابه انگلستان، دارای سازمان منابع انسانی سازمانی یا داوطلب اختصاصی به همراه برنامه‌های آموزش و ارتقای توانمندی برای صنایع غیردولتی نمی‌باشد.

از نظر رفتاری (محتوایی)، اغلب کشورها و جمهوری اسلامی ایران، با سازماندهی و مدیریت افکار عمومی، نسبت به ارتقای آمادگی عمومی جامعه در برابر موضوع پدافند غیرعامل صنایع

غیردولتی اقدام نموده اند؛ ضمن سازماندهی و بکارگیری مردم، با مدیریت افکار عمومی، به نقش و مشارکت مردم در دفاع غیرنظامی در صنایع غیردولتی اهمیت می‌دهند؛ دارای سابقه مدیریت شرایط اضطراری و اقدامات پدافند غیرعامل در صنایع غیر دولتی می‌باشند. لکن، تعهد سازمانی در صنایع غیردولتی جمهوری اسلامی ایران مانند انگلستان و هندوستان، در حوزه پدافند غیرعامل تعریف نشده است.

در بعد زمینه‌ای (محیطی)، در اغلب کشورها و جمهوری اسلامی ایران، میزان وابستگی تامین نیازهای ضروری مردم به صنایع غیر دولتی معقول بوده است ولی دفاع غیرنظامی صنایع غیردولتی جمهوری اسلامی ایران، با ویژگی‌های ژئوپلیتیک کشور (آسیب‌پذیری، تهدیدپذیری، وسعت و جمعیت) و محیط‌شناسی متناسب نبوده است.

از نظر فرایندی، در اغلب کشورها و جمهوری اسلامی ایران، فرآیند تصمیم‌گیری دفاع غیرنظامی (در قوای مقننه، مجریه و قضائیه) و فرآیند ارزیابی و کنترل دفاع غیرنظامی برای صنایع غیردولتی تعریف شده و دارای الزامات قانونی اجرای سیاست‌های ابلاغی دفاع غیرنظامی صنایع غیردولتی می‌باشند.

از لحاظ جهت‌گیری، اغلب کشورها و جمهوری اسلامی ایران دارای رویکردهای سلبی و ایجابی، اسناد و آمایش متناسب در حوزه پدافند غیرعامل صنایع غیردولتی می‌باشند. این در حالی است که، تعاملات بین‌المللی در حوزه پدافند غیرعامل صنایع غیردولتی در جمهوری اسلامی ایران محرز نشده است.

ب- پیشنهادها:

پیشنادهای اجرایی

پیشنادهای اجرایی زیر می‌تواند توسط ذینفعان بویژه سازمان پدافند غیرعامل کشور بررسی و مورد بهره‌برداری گردد؛

- ۱- تقویت، بروزرسانی و تدوین اسناد پدافند غیرعامل صنایع غیردولتی
- ۲- وضع قوانین تشویقی برای اجرای الزامات دفاع غیرنظامی صنایع غیردولتی
- ۳- تعریف سازوکار و سلسله مراتب سازمانی در پدافند غیرعامل صنایع غیردولتی
- ۴- تقویت سند آمایش صنایع غیردولتی متناسب با سیاست‌های پدافند غیرعامل
- ۵- پایش مستمر میزان وابستگی تامین نیازهای ضروری مردم به صنایع غیر دولتی
- ۶- ارتقا و بروزرسانی فرآیند ارزیابی و کنترل دفاع غیرنظامی بویژه در بخش غیردولتی
- ۷- وضع قوانین بازدارنده و جبرانی عدم اجرای الزامات دفاع غیرنظامی صنایع غیردولتی

- ۸- تعیین نقش و میزان مشارکت مردم و گروه‌های مردمی در پدافند غیرعامل صنایع غیردولتی
- ۹- تعریف و پیاده‌سازی برنامه‌های ملی و رزمایش‌های سراسری در جهت ارتقای آمادگی عمومی جامعه
- ۱۰- استفاده از نتایج تحقیق در سیاست‌گذاری، وضع قوانین و صدور احکام مرتبط با پدافند غیرعامل صنایع غیردولتی
- ۱۱- تعریف سازمان منابع انسانی اختصاصی (سازمانی/داوطلب) به همراه برنامه‌های آموزشی، ارتقای توانمندی و نحوه بکارگیری برای صنایع غیردولتی
- ۱۲- پیاده‌سازی نظام تنظیم مقررات (رگولاتوری) مناسب برای شفاف سازی روابط بین بخش‌های دولتی، غیر دولتی و نیروهای مسلح قبل، حین و پس از بحران
- ۱۳- در مرحله اول اختصاص دو واحد درسی آموزشی پدافند غیرعامل در سطح تخصصی برای رشته‌های فنی-مهندسی در دانشگاه‌های کشور و در مرحله دوم با ایجاد گروه آموزشی پدافند غیرعامل در دانشکده‌های فنی-مهندسی دانشگاه‌های کشور

پیشنادهای پژوهشی

- پیشنادهای زیر می‌تواند در مطالعات، پژوهش‌ها یا رساله‌های دکتری مد نظر قرار گیرد؛
- ۱- مطالعه تطبیقی مدل‌های سیاست‌گذاری پدافند غیرعامل برای هریک از حوزه‌های تخصصی صنایع غیردولتی
 - ۲- ارائه مدل/الگوی سیاست‌گذاری پدافند غیرعامل صنایع غیردولتی در کشور جمهوری اسلامی ایران با توجه به این تحقیق و سایر پژوهش‌های انجام شده
 - ۳- تدوین راهبردهای پدافند غیرعامل صنایع غیردولتی در جمهوری اسلامی ایران در برابر تهدیدات متصور
 - ۴- طراحی نظام تنظیم مقررات (رگولاتوری) پدافند غیرعامل بخش‌های غیر دولتی (از جمله صنایع)
 - ۵- ارائه الگوی تاب‌آوری صنایع غیردولتی در برابر تهدیدات متصور
 - ۶- تدوین راهبردهای مدیریت مشترک تهدیدات و مخاطرات در راستای تحقق بند دوازدهم سیاست‌های کلی نظام در بخش پدافند غیرعامل

فهرست منابع:

- بیانات و فرمایشات امام خامنه‌ای منتشر شده در تارنمای Khamenei.ir
- الف- منابع فارسی**
- اکبری، محمد، (۱۳۹۱)، مطالعه تطبیقی سیاست‌گذاری فرهنگی چهار کشور منتخب (ایران چین فرانسه و مصر)، رساله دکتری، دانشگاه تهران، ایران
- برداران کاظم، رضا. طباطبائیان، سید حبیب اله. محسنی پارسا، مجید، (۱۳۸۳)، پیشنهاد مدل عمومی سیاست‌گذاری صنعتی با تاکید بر صنایع الکترونیک، نشریه علمی پژوهشی مطالعات صنعتی
- جلالی فراهانی، غ، (۱۳۹۳)، الگوی آمایش سرزمینی آذربایجان غربی، تهران: سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح.
- جلیلی قاسم آقا، ا، (۱۳۹۷)، سیاست‌گذاری: مفاهیم، الگوها و فرایندها، رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری، ۱۰۶-۱۱۴.
- سعادت راد، ع، (۱۳۹۵)، رساله دکتری (توسعه الگوی مفهومی سیاست‌گذاری دفاعی ج ۱. ایران، بر مبنای مطالعه تطبیقی الگوی کشورهای منتخب)، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.
- سیاست‌های کلی نظام در حوزه پدافند غیرعامل، (۱۳۸۹)، تهران.
- دای، ت، اکوی، س، (۱۳۸۷)، مدل‌های تحلیل سیاست‌گذاری عمومی، نشریه علمی پژوهشی مطالعات راهبردی.
- قراملکی، ا، (۱۳۹۵)، روش‌شناسی مطالعات دینی، مشهد، دانشگاه جامع رضوی.
- فرهنگستان زبان و ادب فارسی، (۱۳۹۹)، تهران.
- فرجی، ف، ملکی، م، جعفریان، ک، وطن خواه، س، (۱۳۹۱)، مطالعه تطبیقی مراحل اصلی سیاست‌گذاری منابع انسانی بخش سلامت، نشریه علمی پژوهشی علوم بهداشتی.
- قرارگاه پدافند اقتصادی، (۱۳۹۴)، دفاع اقتصادی از منظر حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله العالی)، تهران: نشر نیلوفران.
- غفاری، غ، (۱۳۸۸)، منطق پژوهش تطبیقی، مجله مطالعات اجتماعی ایران.
- ناصری جهرمی، ر و همکاران، (۱۳۹۴)، برنامه‌های درسی پدافند غیرعامل: مطالعه تطبیقی ایران، آمریکا، انگلستان، روسیه و استرالیا، نشریه علمی-پژوهشی مدیریت بحران.
- ریاحی، فرزانه، (۱۳۹۴)، بررسی پدافند غیرعامل در کشور سوئیس، ماهنامه پژوهش ملل.
- فلاح سیچانی، احمدرضا، (۱۳۸۴)، سوئیس، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه.
- ساسانی قمصری، محسن، (۱۳۹۶)، ارائه الگوی راهبردی پدافند غیرعامل براساس گفتمان امام و رهبری، قانون اساسی، تجارب جمهوری اسلامی ایران و بهره‌گیری از تجارب موفق بشری، رساله دکتری، دانشگاه عالی دفاع ملی.

- مهدوی، ابوالقاسم. عزیزمحمدلو، حمید. (۱۳۹۵)، بررسی تاثیر ساختار سیاست‌گذاری صنعتی بر کیفیت و کارکرد سیاست‌های طراحی شده در حوزه صنایع کوچک و متوسط ایران، سیاست‌گذاری عمومی « پاییز شماره ۳
- طهماسبی، سیامک. اصلی پور، حسین. فرتوک زاده، حمیدرضا. بوشهری، علیرضا، (۱۳۹۶)، سیاست‌گذاری صنعتی جهت ارتقای قابلیت‌های صنایع دفاعی راهبردی، نشریه راهبرد دفاعی، تابستان، شماره ۵۸
- مصاحبه خبرگی ارتش جمهوری اسلامی ایران و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی.
- مصاحبه خبرگی وزارت خارجه.
- مصاحبه خبرگی سازمان پدافند غیرعامل کشور.

ب- منابع انگلیسی

- Johannes M.Buer, Regulation, public policy, and investment in communications infrastructure, Joutnal of Telecommunucation Policy, V34, (2010) 65-79
- -Santiago G.GonzálezS.Dormido CantobJoséSánchez Morenob , "Obtaining high preventive and resilience capacities in critical infrastructure by industrial automation cells", International Journal of Critical Infrastructure Protection Volume 29, June 2020, 100355